Janusz SAMELAK

TREŚĆ, ADRESACI I CELE ROCZNEGO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH

1. Uwagi wstępne

W krajach o gospodarce rynkowej szczególne miejsce wśród podmiotów gospodarczych zajmują spółki kapitałowe, będące przeważającą formą prawną i organizacyjną przedsiębiorstwa. Wraz z coraz większym skomplikowaniem procesów gospodarczych i rozwojem podmiotów gospodarczych, w tym spółek kapitałowych, wzrasta ranga zabezpieczenia przepływu informacji od spółki kapitałowej do otoczenia. Przepływ ten jest realizowany przede wszystkim za pomocą rocznego sprawozdania finansowego, które w wypadku spółek kapitałowych składa się z bilansu, rachunku wyników i załącznika, stanowiących roczne zamknięcie rachunkowe oraz pozostałych elementów (np. rachunek przepływów finansowych, raport z działalności, inne rachunki i uzupełnienia).

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie i próba usystematyzowania poglądów zawartych w dostępnym piśmiennictwie ekonomicznym, traktującym o treści, odbiorcach i celach rocznego sprawozdania finansowego spółek kapitałowych.

Mała objętość opracowania nie pozwala na wszechstronne i dogłębne przedstawienie wszystkich zagadnień dotyczących rocznego sprawozdania finansowego spółek kapitałowych. Dlatego też rozważono w nim tylko najistotniejsze aspekty tego problemu. Mając to na względzie, rozpatrzono najpierw pojęcie i funkcje rachunkowości, z której wywodzi się roczne sprawozdanie finansowe. Następnie zajęto się procesem doskonalenia rachunkowości oraz jego wpływem na rozwój sprawozdawczości finansowej i ukazano jej istotę. W dalszej części opracowania zaprezentowano powstawanie i przepływ informacji zawartych w rocznym sprawozdaniu finansowym, a także jego adresatów i cele. Ostatni fragment pracy poświęcono podsumowaniu – – w formie uwag końcowych.

2. Pojęcie i funkcje rachunkowości

Roczne sprawozdanie finansowe spółek kapitałowych jest częścią składową sprawozdawczości finansowej. Sprawozdawczość finansowa stanowi z kolei integralny dział rachunkowości[1]. Rozważając funkcje sprawozdania finansowego, należy najpierw sprecyzować funkcje rachunkowości, która stanowi główne źródło danych tego sprawozdania.

Rachunkowość jest od wieków powszechnie stosowana w praktyce gospodarczej jako narzędzie wspierające realizację celów podmiotów gospodarczych. Wyrosła ona z potrzeb praktyki i rozwinęła się pod wpływem zmian występujących w podmiotach gospodarczych i ich otoczeniu. Ewolucja poszczególnych części rachunkowości, wyodrębnionych z punktu widzenia jej przedmiotu, nie przebiegała równomiernie. Początkowo wyodrębniono w rachunkowości trzy części składowe: księgowość, kalkulację i sprawozdawczość finansową, uzasadniając ten podział odrębnością określonych zasięgów rachunkowych w każdej z tych części[2]. Według S. Skrzywana podział ten winien być uzupełniony jeszcze o jeden składnik, a mianowicie o interpretację danych sprawozdawczych[3]. Funkcje rachunkowości w tym ujęciu dają się sprowadzić do funkcji informacyjnej i kontrolnej[4].

Obecnie w piśmiennictwie ekonomicznym wysoko rozwiniętych krajów zachodnich wyróżnia się dwa człony rachunkowości, a mianowicie rachunkowość finansową i rachunkowość zarządczą[5]. Rozróżnienie tych dwóch autonomicznych członów szeroko rozumianej rachunkowości wynikło z uznania możliwości oraz celowości prowadzenia odrębnej rachunkowości na potrzeby wewnętrzne i odrębnej na potrzeby zewnętrzne w celu zaspokojenia potrzeb otoczenia podmiotu gospodarczego[6].

Według A. Jarugowej rachunkowością zarządczą jest system, który gromadzi, klasyfikuje, syntetyzuje, analizuje i przedstawia informacje wspomagające kierow-

---

[1] Por. **R. Stadtmüller, S. Jagiello**, Rachunkowość w przedsiębiorstwie przemysłowym, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa-Wrocław 1989, s. 336.

[2] Por. **J. Matuszewicz**, Rachunkowość przedsiębiorstw przemysłowych, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1985, s. 12.

[3] **S. Skrzywan**, Teoretyczne podstawy rachunkowości, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1971, s. 16. Interpretację danych sprawozdawczych jako część rachunkowości wyróżniają także **J. Matuszewicz** i **P. Matuszewicz** (Rachunkowość od podstaw, Wydawnictwo Finans-Servis Spółka z o.o., Warszawa 1993, s. 9).

[4] **S. Skrzywan**, op. cit., s. 24 i 25.

[5] Por. np.: **W. B. Meigs, R. F. Meigs**, Financial Accounting, McGraw-Hill Book Company, New York 1979, s. 4-10; **Y. Ijiri**, Theory of Accounting, Measurement AAA, Sarasota 1975, s. 85-90; **M. Harvey, F. Keer**, Financial Accounting Theory and Standards, McGraw-Hill Book Company, Englewood Cliffs 1983, s. 52 i 53; **J. Skowroński**, Polska rachunkowość otwiera się na świat, „Rachunkowość", 1990, nr 10, s. 204.

[6] Por. **E. Burzym**, Przesłanki i kierunki współczesnej ewolucji rachunkowości oraz jej znaczenie dla racjonalizacji zarządzania, w: Nowoczesna rachunkowość narzędziem zarządzania przedsiębiorstwem, red. **E. Burzym**, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1988, s. 11-16.

nictwo podmiotu gospodarczego w podejmowaniu decyzji i kontroli[7]. Funkcjami rachunkowości zarządczej są – zdaniem A. Jaklika – przede wszystkim aktywne, regulacyjne i decyzyjne funkcje instrumentalne[8].

Prowadzona według jednolitej regulacji prawnej rachunkowość finansowa służy udokumentowanej kontroli związków przedsiębiorstwa z otoczeniem. Jej produktem końcowym są sprawozdania finansowe, w tym roczne sprawozdanie finansowe. Z tych względów jest ona też nazywana rachunkowością zewnętrzną[9]. A. Jarugowa podkreśla, iż w procesie ewolucji rachunkowości jej funkcje atestacyjne (odnoszące się do rachunkowości finansowej), związane z udokumentowanym odzwierciedleniem majątku podmiotu gospodarczego i jego przyrostu oraz podziału zysku zgodnie z przepisami prawa, jak również dokonywanie rachunków utrwaliły się i stanowią o jej odrębności[10]. Podobne stanowisko prezentuje A. Jaklik, przypisując rachunkowości finansowej przede wszystkim sprawozdawcze, atestacyjne funkcje konstatujące[11].

W świetle powyższych rozważań istotę rachunkowości finansowej można sformułować jako zabezpieczenie przepływu informacji od podmiotu gospodarczego do innych podmiotów gospodarczych i otoczenia w zakresie jego działalności. W tradycyjnej, konwencjonalnej rachunkowości finansowej przepływ ten jest realizowany w zinstytucjonalizowanej formie sprawozdań finansowych. Dlatego też zakres rachunkowości finansowej obejmuje:

1) księgowość, czyli podsystem ewidencyjny zorientowany na zbieranie i organizowanie danych na potrzeby sprawozdawczości,

2) politykę rachunkowości, czyli tworzenie konwencji i praktyk dotyczących zasad tworzenia sprawozdawczości,

3) analizę sprawozdań finansowych, uwzględniającą zarówno rzeczywistą, jak i potencjalną ich pojemność informacyjną,

4) sprawozdawczość zewnętrzną i teorię rachunkowości, czyli tworzenie instytucjonalnych form emisji informacji na potrzeby użytkowników zewnętrznych oraz hipotetycznych koncepcji w tym zakresie[12].

---

[7] **A. Jarugowa**, recenzja książki R. S. **Kaplan**, Advanced Management Accounting, London 1982, „Ekonomista", 1984, nr 5, s. 12; R. **Schroll**, Rachunkowość zarządcza, „Rachunkowość", 1989, nr 10, s. 13 i 14.

[8] **A. Jaklik**, Rachunkowość bankowa, Centrum Kreowania Liderów, Skiemiewice 1992, s. 9.

[9] W literaturze niemieckiej wyróżnia się właśnie rachunkowość wewnętrzną i zewnętrzną jako odpowiedniki rachunkowości zarządczej i finansowej. Por. np.: H. K. **Weber**, Betriebswirtschaftliches Rechnungswesen, Verlag Vahlen, München 1988, s. 1-18; G. **Wöhe**, Einführung in die allgemeine Betriebswirtschaftslehre, Verlag Vahlen, München 1986, s. 865-872; W. **Lück**, Rechnungslegung nach Handels und Steuerrecht, Stollfuß Verlag, Bonn 1990, s. 191 i 192.

[10] **A. Jarugowa**, Rachunek kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1986, s. 15.

[11] **A. Jaklik**, op. cit., s. 9.

[12] Por. ibidem, s. 11-13.

Odbiorcami tych informacji są podmioty zewnętrzne, określane mianem „uczestników zewnętrznych" lub też „użytkowników rachunków". To ukierunkowanie na zewnątrz oznacza również badanie: kim są te grupy zewnętrzne, jakich informacji potrzebują oraz czy, w jaki sposób i dlaczego rachunkowość finansowa reaguje na ich potrzeby[13].

Funkcje rachunkowości finansowej są konkretyzacją i odpowiednim uszczegółowieniem ogólnych funkcji całego systemu rachunkowości. Są one w literaturze różnie sformułowane[14]. Niezależnie jednak od różnic terminologicznych i interpretacyjnych, a biorąc pod uwagę szeroką i wieloaspektową interpretację przedmiotu rachunkowości, dotychczasowy dorobek teorii oraz doświadczenia i wnioski wynikające z praktyki, należy przyjąć za E. Burzymową jej podstawowe funkcje, a mianowicie funkcję stymulacyjną (jako nadrzędną w stosunku do pozostałych), informacyjną, kontrolną i analityczną[15].

Konkretyzacja tych funkcji z punktu widzenia zewnętrznej orientacji rachunkowości finansowej kieruje szczególną uwagę na następujące zagadnienia:

1) informacyjną, kontrolną i analityczną obsługę rachunku społecznej odpowiedzialności podmiotów gospodarczych, obejmującą przede wszystkim zagadnienia kosztów i wyników, kontaktów z otoczeniem, w tym odpowiedzialności z tytułu eksploatacji zasobów przyrody i środowiska naturalnego, nadwyżki w rozliczeniach z otoczeniem, obsługę załogi, społeczeństwa i państwa jako organizatora życia politycznego,

2) pomiar i ewidencję zjawisk finansowych, a przede wszystkim reprodukcję kapitału, jego lokaty, płynność finansową majątku i zaangażowań,

3) wycenę majątku i kapitału w ujęciu sumarycznym i cząstkowym z uwzględnieniem ruchu cen oraz wycenę podmiotu gospodarczego jako całości (goodwill), dokonywanego z punktu widzenia różnych podmiotów zewnętrznych,

4) koordynację podsystemów rachunkowości wyróżnionych w układzie podmiotowym, czasowym i funkcjonalnym, a szczególnie generowanie zbiorów danych transakcyjnych, zasilających głównie rachunkowość finansową i rewizję gospodarczą.

Obraz działalności gospodarczej tworzony przez rachunkowość finansową jest przekazywany odbiorcom zewnętrznym. Ich interesy są różne. W związku z tym pojawia się problem wyboru takich metod i zasad postępowania, które mogłyby sprostać potrzebom informacyjnym tych podmiotów, czyli problemom standaryzacji rachunkowości finansowej. Poza tym rozwój międzynarodowej współpracy gospo-

---

[13] Por. **R. Langhlin, R. Gray**, Financial Accounting, Method and Meaning, ed. by **R. H. S. Wilson**, Nottingham 1988, s. 16.

[14] Por. np.: Teoretyczne podstawy rachunkowości, red. **T. Peche**, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1988 s. 49-50; **R. Stadtmüller, S. Jagiello**, op. cit., s. 5-14; **J. Matuszewicz**, op. cit., s. 10-15; **S. Skrzywan**, op. cit., s. 15-16; **A. Jarugowa**, op. cit., s. 10-17; **K. Sawicki**, Ogólne zagadnienia rachunkowości, w: Zasady rachunkowości jednostek gospodarczych, red. **K. Sawicki**, Wydawnictwo Firma-Press, Warszawa 1992, s. 9 i 10.

[15] **E. Burzym**, Problemy współczesnej ewidencji rachunkowości, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie", 1983, nr 179, s. 13-33.

darczej, tworzenie rynków regionalnych oraz międzynarodowych organizacji finansowych wprowadziły dodatkowy czynnik sprzyjający standaryzacji rachunkowości finansowej, w tym sprawozdawczości finansowej.

Z dotychczasowych rozważań wynika, iż proces doskonalenia rachunkowości będzie wywierał również istotny wpływ na rozwój form sprawozdawczości, ze względu na umiejscowienie sprawozdawczości finansowej w rachunkowości finansowej.

3. Proces doskonalenia rachunkowości a rozwój sprawozdawczości finansowej i jej istota

Nie notowany dotąd rozwój rachunkowości nastąpił w wieku XX, czego dowodem jest ogromny rozwój podmiotów gospodarczych i coraz większe skomplikowanie procesów gospodarczych. W odniesieniu do sprawozdawczości finansowej znalazło to swój wyraz w pojawieniu się wielu teorii bilansowych[16], zajmujących się zagadnieniami funkcji sprawozdania finansowego, zasadami jego budowy, treścią aktywów i pasywów, problematyką ustalenia wartości pozycji bilansowych itp.

Do połowy lat sześćdziesiątych XX w. rachunkowość koncentrowała się głównie na wewnętrznym procesie, tj. ewidencji oraz klasyfikacji w jednostkach pieniężnych operacji gospodarczych, które miały co najmniej częściowo charakter finansowy, interpretujący uzyskane rezultaty[17]. Dla sprawozdawczości oznaczało to, iż bilans i rachunek wyników (strat i zysków) miały odzwierciedlać prawidłowy stan majątku przedsiębiorstwa i rzetelne rezultaty prowadzonej działalności.

Jednakże już w końcu lat sześćdziesiątych bieżącego stulecia punkt ciężkości przesunął się na podejmowanie decyzji jako cel zewnętrzny w stosunku do rachunkowości. Rachunkowość staje się działalnością usługową. Jej funkcja polega na dostarczaniu informacji kwantytatywnych, szczególnie finansowych o podmiotach gospodarczych, z zamierzenia użytecznych do podejmowania decyzji ekonomicznych, tj. uzasadnionych wyborów spośród alternatywnych wariantów działania[18]. W odniesieniu do sprawozdawczości finansowej oznacza to, że bilans i rachunek wyników nie są już w stanie samodzielnie wypełnić tej funkcji, a zatem musi nastąpić poszerzenie tradycyjnego sprawozdania finansowego, składającego się z bilansu i rachunku wyników, o inne uzupełniające rachunki i raporty, np. rachunek przepływów pieniężnych (kapitałowych), bilans ruchu, raport z sytuacji finansowej.

W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych pojawiło się nowe podejście do rachunkowości, nazwane podejściem oceny informacji (evaluation information

---

[16] Będzie o tym mowa w dalszej części tego opracowania.

[17] Por. **A. Jarugowa**, op. cit., s. 27.

[18] Por. Statement No 4, Basic Concepts and Accounting Principles Undertying Financial Statements of Business Enterprises, AICPA, Sarasota 1970, s. 4.

approach). Podejście to polega na zorientowanym na cel wyborze ekonomicznie uzasadnionych informacji. Rachunkowiec podejmuje decyzje co do wyboru jednej z wielu metod rachunkowości. Dla sprawozdawczości finansowej podejście to oznacza ustalenie adekwatnych definicji, standardów, zasad i instrukcji. Z podejściem tym jest związane przekonanie o absolutnej prawidłowości danych rachunkowości, w tym sprawozdawczości finansowej[19].

Z końcem lat siedemdziesiątych pojawia się kolejne podejście do rachunkowości, proponowane w literaturze i stosowane coraz szerzej w praktyce gospodarczej, nazwane podejściem rachunku odpowiedzialności[20]. Pomiar rachunkowości jest rozpatrywany z punktu widzenia umożliwienia „gładkiego" funkcjonowania gospodarki opartej na układzie rachunku odpowiedzialności. Podejście to akceptuje fakt, że informacje nie są wolne od wpływu i że problem polega na ograniczeniu pola tych wpływów. W odniesieniu do sprawozdawczości finansowej chodzi zatem o takie sterowanie „tworzeniem" informacji sprawozdawczych, aby wybrany model sprawozdawczości (metoda, zbiór standardów) był najbardziej odpowiedni do osiągnięcia ogólnego (łącznego) celu.

Z dotychczasowych rozważań wynika jednoznacznie silny wpływ procesu doskonalenia rachunkowości na rozwój sprawozdawczości finansowej. Początkowo elementami sprawozdawczości finansowej były „pierwotny" bilans oraz rachunek strat i zysków (po wykształceniu się kont kapitału oraz strat i zysków), a obecnie jest nim wieloczłonowe sprawozdanie finansowe, w tym wieloelementowe roczne sprawozdanie finansowe spółek kapitałowych.

Sprawozdawczość finansowa stanowi jedną z trzech części rachunkowości w ujęciu tradycyjnym oraz podstawową część składową rachunkowości finansowej w ujęciu współczesnym. S. Skrzywan definiuje sprawozdawczość finansową jako usystematyzowany zbiór wybranych z księgowości i kalkulacji danych liczbowych o działalności gospodarczej i jej wynikach oraz o sytuacji finansowej jednostek gospodarujących[21]. R. Stadtmüller i S. Jagiełło określają sprawozdawczość finansową jako zbiór sprawozdań finansowych, z których każde charakteryzuje określony zakres sytuacji majątkowej lub działalności podmiotu gospodarczego[22]. Sprawozdawczość finansową – według J. Matuszewicza – stanowi wybór informacji ujednoliconych pod względem tematycznym, uzyskiwanych w ramach księgowości i kalkulacji. Informacje te są prezentowane w formie okresowych zestawień liczbowych (sprawozdań), służących zarówno potrzebom wewnętrznym podmiotu gospodarczego (m.in. do zarządzania), jak i jednostkom nadrzędnym różnych szczebli[23].

---

[19] Por. **A. Jarugowa**, op. cit., s. 28.

[20] Por. np.: **T. Ambling**, Modern Accounting, London 1980, s. 15 i 16; **Y. Ijiri**, op. cit., s. 45; **A. Jarugowa, J. Skowroński**, Rachunek kosztów w systemie informacyjnym przedsiębiorstwa, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1982, s. 35-40.

[21] **S. Skrzywan**, op. op., s. 237.

[22] **R. Stadtmüller, S. Jagiełło**, op. cit., s. 336.

[23] **J. Matuszewicz**, op. cit., s. 13.

Definicje S. Skrzywana i J. Matuszewicza podkreślają tradycyjny charakter sprawozdawczości finansowej, której głównymi produktami w tym ujęciu są bilans i rachunek wyników z ewentualnym do nich załącznikiem. Obaj autorzy uwypuklają bazowanie sprawozdawczości na danych liczbowych wybranych z księgowości i kalkulacji. Bardziej współczesna wydaje się definicja zaproponowana przez R. Stadtmüllera i S. Jagiełłę, która pozwala na szersze potraktowanie tego zagadnienia i nie ogranicza bazy informacyjnej sprawozdawczości finansowej wyłącznie do danych pochodzących z księgowości i kalkulacji.

Analiza powyższych definicji sprawozdawczości finansowej oraz uwzględnienie współczesnych trendów w tej dziedzinie pozwalają na sprecyzowanie definicji pojęcia sprawozdawczości finansowej jako usystematyzowanego zbioru wybranych informacji tworzonych przez rachunkowość finansową i pochodzących spoza niej, odnoszących się do obecnej oraz przyszłej działalności gospodarczej i jej wyników oraz sytuacji finansowej podmiotów gospodarczych.

Zgodnie z powyższą definicją pojęcia sprawozdawczości finansowej na jej główny produkt w postaci rocznego sprawozdania finansowego będą się składać w wypadku spółek kapitałowych następujące elementy: bilans, rachunek wyników i załącznik (stanowiące razem roczne zamknięcie rachunkowe) oraz inne rachunki, raporty i uzupełnienia, np. raport z działalności, bilans ruchu, rachunek przepływów finansowych (kapitałowych), opinia i raport biegłych rewidentów, będące pozostałymi elementami rocznego sprawozdania finansowego.

Odmienne stanowisko w kwestii pojmowania sprawozdania finansowego zajmuje J. Szczepaniak, który przez sprawozdanie finansowe rozumie trójelementowy zbiór sprawozdań, a mianowicie bilans, rachunek strat i zysków wraz z załącznikiem (stanowiących zamknięcie rachunkowe) oraz sprawozdanie o sytuacji finansowej, którym jest rachunek przepływów finansowych[24].

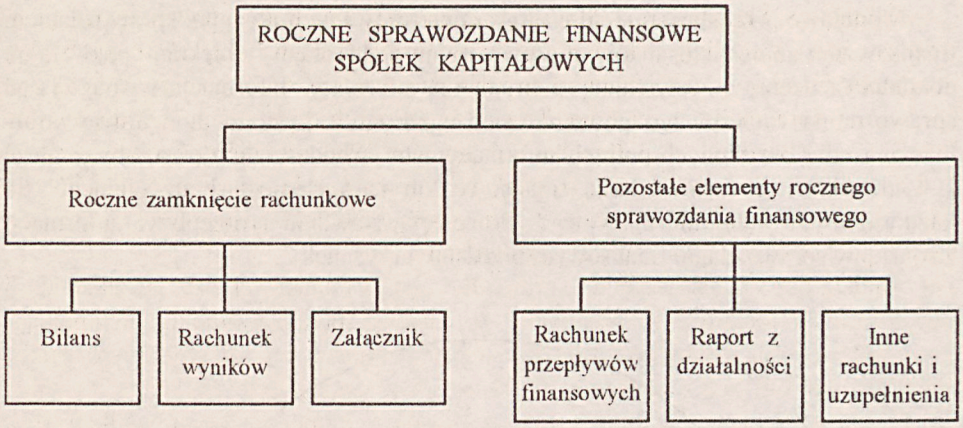
Rozumienie przez autora rocznego sprawozdania finansowego jako pewnej całości składającej się z wielu elementów jest w swej istocie zgodne z definicją sprawozdania finansowego, zaprezentowaną przez L. Bednarskiego, według którego jest ono przede wszystkim wieloczłonowym zestawieniem materiału liczbowego[25].

Roczne sprawozdanie finansowe spółek kapitałowych przedstawia rysunek 1. Należy zaznaczyć, że roczne zamknięcie rachunkowe spółek kapitałowych jest sporządzone według jednolitych zasad, procedur i metodologii, a dane pochodzą tylko z obszaru rachunkowości finansowej. Jeśli idzie natomiast o pozostałe elementy rocznego sprawozdania finansowego spółek kapitałowych, to są one sporządzone według niejednolitych zasad, procedur i metodologii. Dane do niego pochodzą zarówno z obszaru rachunkowości finansowej, jak i z innych obszarów.

---

[24] **J. Szczepaniak**, Ocena przedsiębiorstwa na podstawie sprawozdań finansowych, Ekonomia, Łódź 1992, s. 13.

[25] Por. **L. Bednarski**, Zasady oceny rocznej działalności przedsiębiorstw w systemie anglo-amerykańskim, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce", 1990, nr 18, s. 92.

Rys. 1. Roczne sprawozdanie finansowe spółek kapitałowych

Źródło : Opracowanie własne

Na zakończenie powyższych dociekań warto zacytować następujące pojmowanie sprawozdania finansowego: „Sprawozdanie finansowe poza podstawowymi i zawsze występującymi elementami, tj. bilansem i rachunkiem wyników, obejmuje zazwyczaj różne dane uzupełniające i dodatkowe, zgrupowane bądź w postaci określonych wzorów sprawozdawczych, bądź też stanowiące tzw. załączniki do bilansu. Szczegółowość i forma prezentacji tych danych zależą od zwyczajów i przepisów obowiązujących w poszczególnych krajach, występować więc mogą w różnych odmianach i kompletach"[26]. Przytoczone stanowisko potwierdza również słuszność rozumienia przez autora tego opracowania rocznego sprawozdania finansowego jako pewnej wieloelementowej całości, niekoniecznie jednorodnej.

4. Powstawanie i przepływ informacji zawartych w rocznym sprawozdaniu finansowym oraz jego adresaci i cele

4.1. Proces powstawania i przepływu informacji zawartych w rocznym sprawozdaniu finansowym

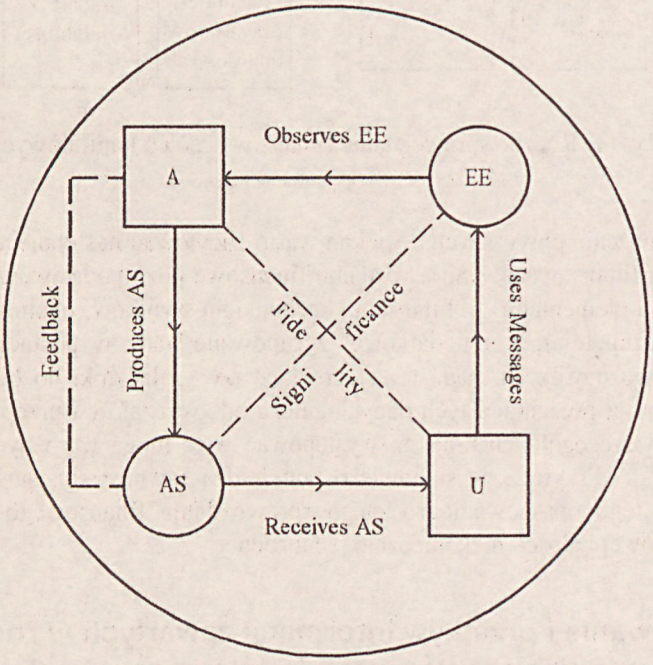
W dyskusjach o zasięgu międzynarodowym na temat sprawozdawczości finansowej spółek kapitałowych daje się zauważyć przywiązywanie dużej wagi do zagadnień sprawozdawczości finansowej oraz uwzględnianie propozycji i doświadczeń innych dyscyplin naukowych[27]. Próbuje się, szczególnie w związku z ogłaszaniem (publikowaniem) rocznego zamknięcia rachunkowego, połączyć sprawozdawczość finansową z teorią komunikacji.

---

[26] Teoretyczne podstawy, s. 555.

[27] Por. **A. Asztley**, Das Ziel des Jahresabschlusses, München 1967, s. 291.

Modelowe przedstawienie adresatów zainteresowanych rocznym sprawozdaniem finansowym i analizą stosunków między różnymi podmiotami i obiektami pozwala na dokładne śledzenie przepływającego strumienia informacji. Informacja wymagana od sprawozdania finansowego powinna mieć możliwie najwyższą „zawartość informacyjną" dla określonych potrzeb informacyjnych. Chodzi zatem o to, aby znaleźć zawsze właściwe sprawozdanie finansowe lub jego element, bądź elementy do każdorazowego celu informacyjnego. Proces powstawania i przepływu informacji zawartej w sprawozdaniu finansowym przedstawia rysunek 2.

Rys. 2. Schemat komunikacji

Źródło: **N. M. Bedford, A. Baladouni**, A Communication Theory Approach to Accounting, „The Accounting Review", s. 650

Objaśnienia: EE – economic event of a business enterprise (zdarzenie ekonomiczne z działalności przedsiębiorstwa), A – accounting of a business enterprise (rachunkowość przedsiębiorstwa), AS – accounting statements of a business enterprise (sprawozdanie finansowe), U – users of accounting statements (użytkownicy sprawozdania finansowego)

Przepływ informacji jest odtwarzany przez kierunek strzałek. Pomiędzy pojedynczymi elementami sytuacji powstawania i przepływu informacji (komunikowania informacji) istnieją następujące relacje:

1) EE → A – ekonomicznie ważne zdarzenia w przedsiębiorstwie i w otoczeniu są źródłem danych dla rachunkowości.

2) A → AS – dane wykorzystywane i „wybrane" przez rachunkowość są zestawiane razem w sprawozdanie finansowe.

3) AS → U – sprawozdanie finansowe jest przekazywane zainteresowanym adresatom.

4) U → EE – po wykorzystaniu informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym, wskutek decyzji podjętych przez adresatów, powstają ważne zdarzenia, które oddziałują na przedsiębiorstwo.

5) Feedback – sprzężenie zwrotne. Sprzężenie zwrotne powstaje dzięki temu, że sporządzone, ale jeszcze nie przekazane sprawozdanie finansowe, może być jeszcze skorygowane przez osoby odpowiedzialne za rachunkowość dzięki ich własnej interpretacji rachunkowości.

6) Fidelity – wierność (dokładność) tłumaczenia. Prawidłowe (zgodne z sensem) przekazanie informacji dotyczy płaszczyzny semantycznej procesu komunikowania informacji. Treść sprawozdania powinna być językowo tak przedstawiona, żeby była zrozumiała dla odbiorców.

7) Significance – znaczenie (ważność). Żądanie, żeby sprawozdanie finansowe zawierało dane ekonomiczne, które są najistotniejsze dla przedsiębiorstwa, dotyczy płaszczyzny efektywności procesu komunikowania informacji.

F. Eisenführ uzupełnił schemat Bedforda i Baladouniego przez to, że oddzielił dodatkowo kierownictwo przedsiębiorstwa – z powodu jego bliskości do rachunkowości i znaczenia dla ukształtowania sprawozdania finansowego – od zewnętrznych adresatów[28]. Kierownictwo przedsiębiorstwa znajduje się w schemacie komunikacji pomiędzy rachunkowością a sprawozdaniem na linii sprzężenia zwrotnego. W analizie informacji, z powodu sprzężenia danych i niebezpieczeństwa manipulacji, jest ważne dla sprawozdawczości pytanie: jakie funkcje powinny spełniać przekazywane informacje.

4.2. Adresaci i cele rocznego sprawozdania finansowego

Roczne sprawozdanie finansowe spółki kapitałowej ma za zadanie, najogólniej mówiąc, poinformować określone kręgi adresatów o pewnych zdarzeniach w przedsiębiorstwie na ściśle określony czas. W tym sensie jest ono instrumentem informacyjnym[29]. Ażeby to ogólne sformułowanie o charakterze rocznego zamknięcia rachunkowego nabrało właściwej siły wymowy, muszą zostać najpierw określone wspomniane kręgi osobowe i rodzaj informacji, które determinują cel sporządzania rocznego sprawozdania finansowego.

Najsilniejsze zainteresowanie, z przyczyn materialnych, informacjami pochodzącymi z rocznego sprawozdania finansowego wykazują właściciele przedsiębiorstw, co w odniesieniu do spółek kapitałowych oznacza aktualnych oraz potencjalnych udzia-

---

[28] F. **Eisenführ**, Anforderungen an den Informationsgehalt kaufmännischer Jahresabschlußrechnungen, Kiel 1967, s. 7.

[29] Por. **E. Gutenberg**, Bilanztheorie und Bilanzrecht, Wiesbaden 1965, s. 13.

łowców i akcjonariuszy lub inwestorów. Osoby te chcą być informowane okresowo o powodzeniu lub niepowodzeniu działalności gospodarczej. Przede wszystkim ma dla nich szczególne znaczenie wygospodarowany i przeznaczony do podziału pomiędzy udziałowców i akcjonariuszy zysk lub zabezpieczenie realizacji oprocentowania w zamian za zainwestowany kapitał. Aktualni i potencjalni udziałowcy i akcjonariusze chcą ponadto być informowani o zmianach i stosunkach majątkowych, a zwłaszcza o przyszłym gospodarczym i finansowym rozwoju przedsiębiorstwa.

Roczne sprawozdanie finansowe jest również instrumentem informacji wewnętrznej dla kierownictwa przedsiębiorstwa, zwanej też samoinformacją, oraz instrumentem kontroli jego aktywności i powierzonego mu majątku. Trzeba w tym miejscu zwrócić uwagę na to, że roczne sprawozdanie finansowe jako sprawozdanie rachunkowe bywa często istotnym instrumentem manipulacji[30]. Nie ulega jednak wątpliwości, że ekonomika przedsiębiorstwa rozwinęła właściwsze instrumenty kontroli przedsiębiorstwa i sterowania nim niż roczne zamknięcie rachunkowe, np. sprawozdania krótkookresowe, raporty operatywne, kontrolę oraz rewizję wewnętrzną i zewnętrzną.

Zmiany społeczne znajdują zazwyczaj swój wyraz w stosunkach własnościowych i w kierowaniu przedsiębiorstwem. Nieuniknionym krokiem na drodze do właściwego funkcjonowania każdej formy podmiotu gospodarczego, w tym także spółki kapitałowej, jest określenie miejsca i roli pracowników w funkcjonowaniu i kierowaniu przedsiębiorstwem. Stąd też partner socjalny jako trzecia grupa adresatów oczekuje na obszerniejsze niż dotychczas informowanie go przez kierownictwo o sytuacji przedsiębiorstwa, głównie pod kątem utrzymania miejsc pracy, zabezpieczenia należnego wynagrodzenia, możliwości i granic przyszłych szans zarobkowych i awansu, zabezpieczenia przyszłych przyrzeczonych świadczeń i prawa udziału w zysku, wzmocnienia zdolności przedsiębiorstwa do podwyższania wynagrodzeń, skrócenia czasu pracy oraz zwiększenia środków z przeznaczeniem na cele socjalne. Ogólnie zrozumiałe roczne sprawozdanie finansowe może przyczynić się do zmniejszenia dystansu między właścicielami spółki kapitałowej a jej pracownikami[31].

Do adresatów zainteresowanych rocznym sprawozdaniem finansowym należą także – pośrednio i bezpośrednio związane interesami danego przedsiębiorstwa – – strony rynku, tzn. zarówno odbiorcy, jak i dostawcy oraz wierzyciele. Publikowane w krajach o gospodarce rynkowej wskaźniki i zestawienia o rentowności, płynności, dywidendach, substancji majątkowej, perspektywach dochodowych na przyszłość, pozycji na rynku i inne typowe dane są uwzględniane z odpowiednimi zastrzeżeniami w planach gospodarczych partnerów rynkowych. Dlatego też, obok przedstawienia ogólnej reputacji przedsiębiorstwa, roczne sprawozdanie finansowe stanowi również właściwy instrument informacyjny dla zainteresowanych stron rynku. Wprowadzone

---

[30] Por. **W. Lück**, Rechnungslegung, Steuerberater, Bonn 1988, s. 1970.

[31] Por. **A. Moxter**, Die Grundsätze ordnungsmäsiger Bilanzierung und Stand der Bilanztheorie, „Zeitschrift für betriebswissenschaftliche Forschung", Jg. 18, 1966, s. 55.

w ostatnich latach w Polsce przepisy prawne (Rozporządzenie Ministra Finansów z 15 stycznia 1991 r. w sprawie zasad prowadzenia rachunkowości), a także przepisy Kodeksu handlowego w odniesieniu do spółek z o.o. i spółek akcyjnych stworzyły szanse uzyskania podobnego instrumentu informacyjnego dla partnerów polskich spółek kapitałowych.

Strona formalna i materialna rocznego sprawozdania finansowego ma szczególnie duże znaczenie dla państwa, w tym dla nie biorących bezpośrednio udziału w interesach z przedsiębiorstwem instytucji publicznych. Państwo dla dobra całościowego rozwoju gospodarczego jest „zmuszone" do korzystania z materiału informacyjnego przedsiębiorstw; fiskus potrzebuje właściwej podstawy do opodatkowania. Pozostaje ciągle nie rozstrzygniętym problemem, jak daleko ogłaszane liczby rachunkowości mogą być w ogóle użytecznym źródłem zaspokojenia, w połączeniu z innymi rachunkami, potrzeb informacyjnych państwa dla realizacji jego funkcji gospodarczych. Jak wskazują doświadczenia krajów wysoko rozwiniętych, decyzje średnich i dużych spółek kapitałowych, wychodząc poza prywatno-gospodarczą odpowiedzialność, mają istotne znaczenie dla całego życia publicznego. W interesie opinii publicznej leży zatem przestrzeganie przez duże i średnie spółki kapitałowe co najmniej skodyfikowanych zasad, np. określonego podziału zysku, ochrony praw wierzycieli i akcjonariuszy, obowiązków rachunkowych czy też obowiązków ogłaszania. W interesie ogólnonarodowym powinny być publikowane informacje o stanie majątku i zadłużenia, natomiast w interesie fiskusa – informacje niezbędne do prawidłowego ustalenia wyniku finansowego, ekspansja bowiem lub upadek tego rodzaju przedsiębiorstwa ma bardzo duże znaczenie dla struktury i sytuacji finansowej miast i regionów.

Za ostatnią grupę adresatów rocznego sprawozdania finansowego, określaną w Niemczech mianem „die interessierte Offentlichkeit", uważa się tzw. zainteresowaną opinię publiczną. Pod pojęciem tym kryje się zwłaszcza prasa gospodarcza jako szczególny krąg adresatów.

Forma i treść dostarczanych przez sprawozdanie finansowe informacji znajdują się pod wpływem rachunku służącego za podstawę celu sporządzania[32]. Ujmując ogólnie można stwierdzić, że celem ogłaszanych rocznych zamknięć rachunkowych jest przekazanie różnym adresatom określonych, częściowo przez prawodawcę skodyfikowanych informacji w celu ułatwienia podejmowania decyzji i dokonania ekonomicznej oceny. A. Moxter mówi o „wsparciu orientacyjnym dla dyspozycji", które idą w ślad za finansowym wyobrażeniem celu[33].

Najważniejszym elementem rocznego sprawozdania finansowego jest bilans. Bilans służył pierwotnie ujęciu majątku lub/i ustaleniu wyniku finansowego. E. Schmalenbach widział w bilansie instrument prawidłowego sterowania przedsiębiorstwem w rękach jego kierownictwa[34].

---

[32] **W. Lück**, Rechnungslegung nach Handels, s. 201.

[33] **A. Moxter**, op. cit., s. 37.

[34] **E. Schmalenbach**, Dynamische Bilanz, Köln-Opladen 1962, s. 50.

Jest dzisiaj co najmniej sporne, czy bilans jest właściwym instrumentem planowania i kierowania przedsiębiorstwem. Sprawozdanie finansowe – jako sprawozdanie o działaniach minionych – jest tak samo niezupełne zarówno w odniesieniu do przyszłych wypłat dywidend z zysku, jak również co do gotowości płatniczej. Przyjmując za punkt wyjścia wyżej sprecyzowane stwierdzenie, cel rachunkowy bilansu stał się przedmiotem ponownych badań i poszukiwań. Wspólnej teorii bilansowej nie można było dlatego znaleźć, że stawiane były zróżnicowane żądania wobec treści bilansu, wynikające z akceptowanych od początku celów bilansowych.

W późniejszych pracach naukowych uwypuklano ponownie funkcje bilansu jako wewnątrzzakładowego instrumentu kierowania przedsiębiorstwem[35]. H. Albach podkreśla szczególne znaczenie planowania i kontroli w ramach funkcji kierowania. W myśli przewodniej swojej syntetycznej teorii bilansowej żąda on, aby forma i treść zamknięcia rachunkowego zostały skierowane na funkcje rachunku kontrolnego spoglądającego wstecz. Jako okresowy instrument kontrolny, zdaniem H. Albacha, zamknięcie roczne powinno zamykać się w obrębie całościowego planowania w przedsiębiorstwie przez części planowanych lub oczekiwanych na początku okresów i w ciągu okresów wypracowanych zysków[36]. W połączeniu teorii bilansowej z teorią decyzyjną zestawienie liczb w bilansie powinno być bezpośrednią pomocą w podejmowaniu decyzji przez kierownictwo przedsiębiorstwa, co podkreśla znaczenie bilansu dla celów wewnętrznych[37].

K. Käfer akcentuje z kolei, że treść bilansu powinna składać się z wielkości odnoszących się do przyszłości i że powinna być tak interpretowana, aby była w stanie dostarczać danych do przyszłych rozstrzygnięć zapadających w przedsiębiorstwie[38].

Oprócz celów wewnętrznych należy podkreślić również zewnętrzny charakter decyzyjny bilansu. Adresatom powinno się dostarczyć właściwych podstaw informacji o oczekiwanych wypłatach i wpłatach. Bilans według A. Moxtera powinien zostać zastąpiony przez obraz zorientowany na plan finansowy[39]. Również W. Busse von Colbe rozwija tradycyjne zamknięcie roczne do „dzieła rachunkowego", które powinno informować akcjonariuszy przez określony rachunek przepływu kapitału (zbudowany na bazie *ex post*) o strumieniach wpłat i wypłat[40].

Zewnętrzne i wewnętrzne funkcje bilansu – jako kombinacje – przedstawia E. Heinen w swoim uzupełnionym bilansie wielocelowym (Mehrzweckbilanz)[41].

---

[35] Por. E. **Gutenberg**, op. cit. s. 13.

[36] H. **Albach**, Grundgedanken einer synthetischen Bilanztheorie, Düsseldorf 1965, s. 21.

[37] Por. W. **Engels**, Betriebswirtschaftliche Bewertungsprobleme im Lichte der Entscheidungstheorie, Köln-Opladen 1962, s. 54.

[38] K. **Käfer**, Die Bilanz als Zukunftsrechnung, Zürich 1962, s. 176.

[39] A. **Moxter**, op. cit., s. 28.

[40] W. **Busse von Colbe**, Aufbau und Informationsgehalt des Jahresabschlusses, Stuttgart 1962, s. 82.

[41] E. **Heinen**, Handelsbilanzen, Wiesbaden 1968, s. 75.

W jego otwartym modelu decyzyjnym model podstawowy bilansu powinien przedstawiać ogólne informacje, które służą wielu celom określonym poziomem ich zaspokajania. Sukcesywnie można uzyskiwać dalsze, skierowane na cel, informacje przez relatywnie nieznaczne uzupełnienie. Jeżeli model podstawowy nie jest w stanie spełnić warunków ubocznych, to trzeba szukać rozwiązań przez rachunek uzupełniający[42].

Wydaje się jednak, że w związku z powiązaniem teorii bilansowej z teorią decyzyjną jest co najmniej wątpliwe, czy roczne sprawozdanie finansowe jest w stanie podołać wszystkim stawianym mu żądaniom i zadaniom. Wobec licznych propozycji i licznych określeń celu bilansu można by zmodyfikować pytanie: jakie cele powinien spełniać bilans lub sprawozdanie roczne? na pytanie: jakiego celu właściwie bilans nie powinien spełniać? Liczne zróżnicowane interesy adresatów i odpowiedni pluralizm celów wykluczają się częściowo wzajemnie. Prócz tego nauka ekonomiki przedsiębiorstwa rozwinęła kwantytatywne metody, które pozwalają lepiej odpowiedzieć na wiele pytań i problemów z katalogu pożądanych celów bilansu.

Przy wszystkich propozycjach służących syntezie teorii bilansowej nie dostrzeżono, że cele bilansu muszą być niesprzeczne, proste i precyzyjnie określone[43]. Uwzględniając związek między określeniem celu i optymalnym wyborem środków teorii decyzyjnej, można dać – dla pewnego celu bilansu, który jest ustalony według subiektywnego uznania – tylko jedną „wartość bilansu" i odwrotnie[44].

Liczne cele, które powinny zostać osiągnięte przez tradycyjne roczne sprawozdanie finansowe, sporządzone według prawa handlowego, zostały przez W. Stützla krytycznie zbadane w podstawowym szkicu analityczno-funkcyjnej teorii bilansowej. Wyróżnia on pierwotne i wtórne cele najważniejszego elementu tego sprawozdania, jakim jest bilans.

Do pierwotnych celów bilansu zaliczył on:

1) zadanie dokumentowania,
2) przymus do samoinformacji przez kierownictwo,
3) funkcje blokady wypłat z zysku w postaci dywidendy,
4) konkretyzację zysku, straty i udziału kapitału w sensie pewnej zamkniętej umowy społecznej,
5) instrument podziału kompetencji w obrębie podmiotów ekonomicznych z wieloma organami.

Do wtórnych celów bilansu według W. Stützla należą takie, które nie są ani bezwarunkowo pożądane, ani właściwe dla tradycyjnego sprawozdania finansowego. Są to:

1) składanie rachunku w sensie sprawozdania obrachunkowego,
2) składanie rachunku przez osoby kierujące dla samych siebie,

---

[42] Por. ibidem, s. 80.
[43] Por. W. **Engels**, op. cit., s. 178.
[44] Por. W. **Lück**, Rechnungslegung nach Handels, s. 254.

3) dostarczenie liczb do kalkulacji decyzyjnych,
4) wycena wydzielenia i podziału majątku[45].

Nie powinno się nie doceniać faktu, że roczne sprawozdanie finansowe może być również źródłem informacji dla wtórnych celów bilansu, jednak z zastrzeżeniem, że informacje dla wszystkich adresatów i dla wszystkich celów jednocześnie mogą być niepełne. Muszą one zatem zostać uzupełnione lub skonkretyzowane przed dalsze informacje zawarte w pozostałych elementach rocznego sprawozdania finansowego. Rodzaj i zakres elementów składowych rocznego sprawozdania finansowego powinny zostać ukształtowane tak elastycznie, aby wszystkie zainteresowane strony mogły uzyskać możliwie największy użytek informacyjny, pomimo specjalnych potrzeb informacyjnych.

Jeżeli roczne sprawozdanie finansowe ma służyć przede wszystkim jako podstawa podejmowania decyzji i jako forma składania rachunku odpowiedzialności wobec adresatów stojących poza spółką kapitałową, to trzeba najpierw postawić pytanie, czy jest możliwe ustalenie pewnego „minimalnego programu informacyjnego". W celu przybliżenia odpowiedzi na to pytanie należy najpierw w tym miejscu przytoczyć ogólne żądania informacyjne, wyprowadzone przez adresatów informacji z wyobrażeń celu.

Po pierwsze, należy zwrócić uwagę na aspekt formalny: wszyscy adresaci zewnętrzni oczekują, że wszystkie przepisy ustalone przez prawodawcę będą przestrzegane oraz że co najmniej nakazane prawem dane będą ogłaszane (publikowane).

Po drugie, zewnętrzni odbiorcy rocznego sprawozdania finansowego będą zainteresowani utrzymaniem równowagi finansowej spółki kapitałowej. Dlatego też oczekują oni od ogłaszanych sprawozdań co najmniej informacji, czy cel ten mógł być osiągnięty. Ponieważ dla dużej liczby zainteresowanych dane bilansowe niewiele bądź też nic nie mówią, przeto powinno zostać określone w dalszych elementach rocznego sprawozdania finansowego położenie finansowe spółki kapitałowej, dane o jej płynności, gospodarności i rentowności.

Po trzecie, powinno wynikać wyraźnie z rocznego sprawozdania finansowego, czy przyszłe dochody i wypłaty z zysku są zapewnione. Ta informacja ma znaczenie przede wszystkim dla „partnera socjalnego" (z powodu utrzymania miejsca pracy), dla opinii publicznej (w tym fiskusa) jako podstawa do przyszłego opodatkowania, dla udziałowców i akcjonariuszy (z powodu wypłaty dywidendy z zysku) oraz dla obecnych i potencjalnych inwestorów i wierzycieli (jako podstawa do ich decyzji).

Podstawowe elementy rocznego sprawozdania, tzn. bilans oraz rachunek strat i zysków, nie mogą spełniać wszystkich tych żądań. Dlatego też trzeba włączyć wszystkie znaczące i uzupełniające rachunki dodatkowe (uboczne) i wyjaśnienia, aby właściwie ocenić siłę informacyjną zewnętrznego rocznego sprawozdania finansowego spółek kapitałowych. Aspekt ten należy szczególnie troskliwie wziąć pod uwagę w staraniach o jednolite europejskie prawo bilansowe i jego harmonizację w skali światowej.

---

[45] **W. Stützel**, Bemerkungen zur Bilanztheorie, Düsseldorf 1967, s. 321.

5. Uwagi końcowe

Zarówno w Polsce, jak i w innych krajach europejskich dyskutuje się obecnie teoretyczne podstawy rachunkowości przedsiębiorstwa. Rachunkowość, a zwłaszcza rachunkowość finansowa, powinna zostać szczególnie zorientowana na funkcję dostarczyciela – służących celowi – danych, aby mogła oferować punkty oparcia dla decyzji podejmowanych w spółkach kapitałowych, umożliwiła dokonywanie rachunku odpowiedzialności z kierownictwem podmiotu gospodarczego za uzyskane rezultaty z powierzonego mienia, stanowiła właściwą podstawę do sporządzania zewnętrznej sprawozdawczości finansowej.

Teoretyczne problemy bilansu są powiązane z teorią informacji i teorią podejmowania decyzji, aby w ten sposób można było lepiej określić cele bilansu lub pełnego rocznego sprawozdania finansowego. Roczne sprawozdanie finansowe – jako funkcjonalny proces tworzenia i przepływu informacji – jest kierowane do określonych adresatów, do żądań których powinna być dostosowana treść i zakres informacji zawartych w owym sprawozdaniu, przy jednoczesnej ochronie interesu spółki kapitałowej.

Bilans oraz rachunek strat i zysków wraz z załącznikiem (stanowiące razem zamknięcie rachunkowe) definiuje się jako wynikające z rachunkowości finansowej, nakazane przez prawo podstawowe elementy składowe rocznego sprawozdania finansowego. Roczne sprawozdanie finansowe spółek kapitałowych obejmuje bilans oraz rachunek strat i zysków wraz z załącznikiem, a także rachunki uboczne, dodatkowe i wyjaśnienia. Te elementy rocznego sprawozdania finansowego stanowią jeden dokument informacyjny, ogłaszany (publikowany) jako zamknięcie roczne przede wszystkim dla adresatów stojących poza spółką kapitałową.

CONTENTS, RECIPIENTS AND AIMS OF ANNUAL FINANCIAL REPORTS OF CAPITAL ORGANIZATIONS

Summary

The author makes an attempt to present and systematize opinions from the related literature on the contents, recipients and aims of the annual financial reports of capital organizations.

Both in Poland and in other European countries theoretical bases of companies' accountancy are being discussed. Accountancy, particularly financial accountancy, should first of all, be recipient-oriented, so that it could provide appropriate data, offer a basis for decisions made in capital organizations, make the management of an economic entity responsible for its results and constitute a proper basis for external financial reporting.

Theoretical problems of balance are connected with the theory of information and the theory of decison-making so that the aims of the balance or a full annual financial report could be defined more clearly. The annual financial report – as a process of information generating and information flow – is directed to certain recipients and the contents and range of information in such reports should be adjusted to the needs of those recipients, with a simultaneous protection of the interests of capital organizations.

The balance and the profit and loss account together with an annexe (i.e. the final settlement of accounts) are defined as basic components of the annual financial report resulting from financial accountancy, being required by law. An annual financial report of capital organizations comprises the balance, the profit and loss account together with an annexe, and also supplementary accounts and explanations. These elements of the annual financial report constitute one document, published as the annual settlement of accounts meant, above all, for outsiders.